

Keresés

Keresés a honlapon...

Unitas-portál
LYMBUS
Ajánlott olvasmányok
Szakfelügyelet

Hírek

Friss hírek

Megjelent Gáborjáni Szabó Botond kötete Csokonairól
A Pálosaink, a fehér barátok - konferencia Pécsen

Isten éltesse Fekete Csabát!

Pedagógus szakmai nap a Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskolán

The Birth And Roads of The Book - A Szlovák Nemzeti Könyvtár

konferenciája
Képes beszámoló az idei szomszédolásról

Az Egri Főegyházmegyei Könyvtárban

"Mauzóleum tervek Gárdonyi Géza sírjára" címmel nyílt kiállítás

Demeter István kiállítás Sárospatakon

Megjelent a nyilvános könyvtárak jegyzékének vezetéséről szóló új kormányrendelet

Várjuk egyéni és testületi tagok jelentkezését

Egyesülésünkbe!

Beszámoló az Egyházi könyvtárak a 21.

század elején c.

konferenciáról

Megjelent a BIVIO 2012 c. kötete

Könyvajánló:

Rozsondai Marianne

és Rozsondai Béla

összeállításában

megjelent kötetről

Megjelent: A magyar

piaristák és a

Tanácsköztársaság

Megjelent Köntös

László: Részletek

című kötete

Elkészült egy

hasonmás kiadás a

pannonhalmi

Főpátsági Könyvtár

egyik kódexéről

A magyarországi egyházi és felekezeti könyvtárak szakfelügyelete 2006

A magyarországi egyházi és felekezeti könyvtárak szakfelügyelete

2006

(A beszámoló a kísérleti évről megjelent a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros 2006. decemberi számában)

A közművelődési könyvtárak (községi és városi könyvtárak) 2002 óta folyamatban lévő általános és minőségi szakfelügyelete után az – akkor még – NKÖM 2006-ban elkezdte az egyházi könyvtárak szakfelügyeletének megszervezését.

Az vizsgálendő egyházi könyvtárak köre, száma

A most elinduló vizsgálat az egyházi oktatási intézmények könyvtárait nem terjed ki.

Magyarországon az egyházi oktatási intézmények könyvtárain kívül kb. 40 egyházi-felekezeti könyvtár található, tehát olyan könyvtár, melynek fenntartója valamely egyház vagy felekezet. 36 intézményről biztosan tudható, hogy könyvtárként működik, 4 státusza bizonytalan. (A 36 könyvtárból 34 könyvtár tagja az Egyházi Könyvtárak Egyesülésének, mely a magyarországi egyházi-felekezeti könyvtárak érdekképviselői, szakmai szervezete.) [1]

A 36 biztosan működő könyvtár közül 17 nyilvános (szerepel a nyilvános könyvtárak jegyzékén), a többi nem nyilvános könyvtár[2].

Az egyházinak mondott könyvtárak - ha a felekezeti különbségeket, mint szempontot figyelmen kívül hagyjuk és az oktatási intézmények könyvtáraival sem számolunk - az alábbi csoportokba sorolhatók: egyházmegyei könyvtár, egyházkerületi-gyűjteményi könyvtár, országos hatókörű könyvtár, szerzetesi könyvtár, kicsi „gyülekezeti” könyvtár.

Szakfelügyelet szempontjából érdemes volt az összes egyházi-felekezeti könyvtárat egy csoportban vizsgálni, figyelembe véve a fent említett csoportosítást.

A kísérleti vizsgálatban résztvevő könyvtárak

A 2006-ban induló kísérleti felmérésben az alábbi 5 könyvtár szerepelt, köztük egyházmegyei: Főszékesegyházi Könyvtár – Kalocsa, gyűjteményi: Dunántúli Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményei Könyvtára - Pápa, „kvázi” országos könyvtár: Evangélikus Országos Könyvtár - Budapest, szerzetesi: Ciszterci Nővérek Boldogasszony Háza Monostor Könyvtára - Kismaros, gyülekezeti: Kecskeméti Református Egyházközség Könyvtára.

-

Szakértők, szakfelügyelők, tervezés, előkészületek

Egyházi könyvtárakban dolgozó munkatársak közül pillanatnyilag öt könyvtárosnak van szakértői engedélye, közülük hárman 2006 februárjában kapták kézhez szakfelügyelői megbízásukat. Köztük magam vezető szakfelügyelőként azt a feladatot is, hogy kísérleti jelleggel tervezzem meg és indítsam el 5 nyilvános egyházi könyvtárban az ellenőrzést, egyszerre az alap- és a minőségalapú vizsgálatot.

A következő hetekben kollégáimmal együtt elkészítettük a minden egyházi könyvtárra kiterjedő és több éves munkát jelentő szakfelügyeleti tervet, benne a rövid távú, az 5 könyvtárra vonatkozó kísérleti vizsgálati tervet.

A hosszú távú tervezésben ideális, ha a vezető szakfelügyelő felekezetenként 2-2 segítővel dolgozik. Egy-egy vizsgálatot két szakfelügyelő végez egyszerre. Négy szakfelügyelő évente 10 könyvtárat teljes alapossggal ellenőrizni tud. A tervek szerint az összes egyházi könyvtár teljes vizsgálata utóvizsgálatokkal (ellenőrző vizsgálatok) együtt 2010-re befejezhető. Ha lesznek még további segítők („egyházi könyvtári szakfelügyelők”), akár gyorsabban is elvégezhető a munka.

Nagyon fontos gesztus volt a minisztérium részéről, hogy az előkészítő munka során áttanulmányozhattuk és véleményezhettük a kérdőíveket, melyeket a közművelődési könyvtárak szakfelügyelete során használnak a kollégák.

A kérdőívek véleményezése során arra törekedtünk, hogy a könnyebb kiértékelhetőség miatt az egyházi könyvtárak vizsgálatokhoz használt kérdőív minél kevésbé térjen el a közkönyvtárakban használt kérdőívtől. (A közművelődési könyvtárakban 2002-ben elindított vizsgálat során éppen 2005-ben készült új kérdőív.) Ugyanakkor néhány kérdéssel ki is egészítettük az egyházi intézményekben használt kérdőívet, hogy a sajátosságokat (műemléki jelleg, muzeális állomány stb.) és az ezekkel kapcsolatos feladatokat is vizsgálhassuk. Most az első vizsgálatok tapasztalatai alapján úgy gondoljuk, hogy újabb konzultáció lenne szükséges az egyházi könyvtárakban használt kérdőívekkel

kapcsolatban. Az összegzésben erre bővebben kitérek.

A vizsgálat

A kísérleti szakfelügyeleti vizsgálat a közművelődési könyvtárakban végzett rend szerint kérdőívek segítségével, beszélgetés alapján és a könyvtár működésének megfigyelésével történt. A szakfelügyelők a vizsgálat előtt át tanulmányozták a könyvtár működésével kapcsolatos dokumentumokat. Ha a fenntartó szükségesnek érezte, lehetőség volt arra, hogy a vizsgálatot végző szakfelügyelőkkel megbeszélést tartson - személyesen. A vizsgálat után a vezető szakfelügyelő összesítette a kérdőíveket és írta meg a jelentést. A kitöltött kérdőíveket, a szakfelügyelők jelentését, a vezető szakfelügyelő összegzését a vezető szakfelügyelő küldte meg a véleményezésre a fenntartónak és a könyvtárosnak. A véleményekkel kiegészített vizsgálati jelentést szintén a vezető szakfelügyelő küldte meg a minisztériumnak. A vizsgálatok során tapasztalt hiányosságok pótlására egy év áll rendelkezésre, akkor történik meg az utóvizsgálat, melyet a vezető szakfelügyelő végez.

Az egyházi könyvtárak sajátosságai a vizsgálaton kívül, általában

Elnevezés, típus, fenntartó

Az egyházi könyvtár egy sajátos könyvtártípus. Ide tartoznak mindazok a könyvtárak, amelyeknek fenntartója valamely egyház, felekezet, vallási közösség.

Az elnevezés egy-egy felekezeten belül is meglehetősen sokféle könyvtártípust takar és bizonyos értelemben tükrözi az adott egyház felépítését és nagyságát. Más a katolikusok esetében egy főegyházmegyei - egyházmegyei, egy szerzetesi, ezen belül egy, a kommunista diktatúra alatt is működő műemlékkönyvtár, vagy egy 1950-től könyvraktári sorba kényszerült, illetve szinte teljesen megsemmisült, csak a rendszerváltás után újjáéledő szerzetesi, egyházmegyei könyvtár. A protestánsok (reformátusok, evangélikusok) esetében más egy országos jelentőségű egyházkerületi gyűjtemény vagy egyetlen országos „szak” könyvtár és egy kis gyülekezeti könyvtár. Külön kategóriát képeznek az egyházi középiskolai és felsőoktatási könyvtárak, ezen belül más egy „belső használatra” mindig is működött teológiai, szemináriumi könyvtár, és más egy, a rendszerváltás után indult felekezeti főiskola könyvtára.

Jellemzők

Az egyházi könyvtárak több szempontból is különlegesek: 1. A legrégebbi könyvtárak – gyűjtemények – 2. A nagy országos könyvtárak (OSZK, EK, MTA Könyvtára) mellett a nemzeti kulturális vagyon jelentős részét őrzik. – 3. A gyűjtemények olyan információkat (is) szolgáltatnak, amelyek csak ezekben a könyvtárakban találhatóak meg. (Az információhoz való hozzájutás a magyar Alkotmányban biztosított, és a Kulturális törvényben is előírt jog.) A könyvtárak nyilvános könyvtári feladatok ellátását is vállalják, sok esetben közkönyvtári és oktatási könyvtári szerepet töltenek be. – 4. Az egyházi könyvtárak sok esetben abból a szempontból is különlegesek, hogy mind a mai napig sajátos szimbiózisban működik a múzeum - könyvtár - levéltár, vagy a három intézményből kettő.

Feladatok

A nagyobb nyilvános könyvtárak általában sajátos „hibrid” könyvtárakként működnek. Ezek a könyvtárak általában műemlékkönyvtárak, muzeális könyvtárteremmel, ahol az állomány zöme „régikönyv” és speciális gyűjtemény, mely speciális elhelyezést, gondozást és feldolgozást, ehhez speciális kézikönyveket, és mindenek előtt speciális szakértelmet kíván. Ugyanakkor a könyvtárak lehetőségeik szerint a rendszerváltás előtt is folyamatosan gyarapították állományukat külföldi és magyar teológiai szakirodalommal, s az évszázadok során kialakult gyűjtőkörüknek megfelelően egyéb témájú könyvekkel is. A műemléki, régi könyvet őrző és gondozó teendők mellett tehát egy modern, használható könyvtár működtetése egyaránt feladatuk.

A kétféle küldetés külön-külön is sok és nehéz feladatot, problémát jelent, sok pénzt és a mostaninál nagyobb számú szakképzett munkaerőt kíván. Ha a műemléki jellegre gondolunk: egy zömében muzeális gyűjtemény méltó és biztonságos elhelyezése (tűz – és vagyonvédelem, megfelelő fizikai állag biztosítása), gondozása (egyedi és általános restaurálása, preventív védelme), korszerű, számítógépes feldolgozása, feltárása (több megfelelő képzettségű szakember alkalmazása) nagy feladat és nagyon sok pénzbe kerül. Ha a másik kötelezettséget vesszük számba: egy modern, naprakész gyűjtemény kialakítása, feldolgozása, korszerű szolgáltatása, megfelelő számú szakember alkalmazása szintén sok pénzt kíván.

Közelmúlt-történet és következményei

Számos egyházi könyvtár esetében a rendszerváltás azt jelentette, hogy a 40 évig halott vagy raktárba kényszerített gyűjtemények életre keltek és bekapcsolódhattak a magyar könyvtári rendszerbe, melyből kiszorultak a korábbi évtizedekben. Gyűjteményeink 1989 után – az állami támogatásnak és az egyházi fenntartóink erejükhöz mért anyagi segítségének köszönhetően – több területen felzárkóztak az 1950-es évektől folyamatosan fejlődő állami könyvtárakhoz. Mindennapi munkájukat azonban kevés kivételtől eltekintve nehéz személyi feltételek és technikai körülmények között végzik a közgyűjteményekhez képest.

E nehézségek ellenére a kb. 60 egyházi-felekezeti könyvtár közül - (közép)iskolai egyházi könyvtárakat nem számítva - napjainkban kb. 29 vállalja a nyilvánosságot, szerepel a nyilvános könyvtárak jegyzékén.

Az elmúlt években jelentősen javult könyvtárainkban a szakmai munka színvonala. Ez a tendencia a korszerű feldolgozásban (1994-től számítógépes katalogizálás, mára nagy könyvtárainkban integrált könyvtári szoftver használata és online katalógus építése, 2000-től a Theca internetes adatbázis létrehozása és gondozása), az olvasó-, kutató- és referenz szolgáltatás élenkítésében, az állományvédelmi szempontok fokozott figyelembevételében és a tudatos szerzeményezésben mutatkozik meg.

Finanszírozás

Az egyházi könyvtárak alap-finanszírozása két forrásból történik: az egyik az egyházi fenntartóinktól kapott (akik erejükhöz mértén támogatják intézményeinket), a másik az állami közgyűjteményi támogatás.

A Magyar Köztársaság az egyes egyházakkal kötött megállapodásokban vállalta, hogy részt vesz az egyházi gyűjteményekben őrzött értékek megóvásában, gyarapításában és közhasználatának biztosításában. Az államnak a

történelmi egyházakkal kötött megállapodásaiban rögzített, az államiakhoz hasonló finanszírozás elve messze nem valósul meg, ezért gyűjteményeink a rendszerváltás óta mindmáig – a hivatalos statisztikák szerint is – alulfinanszírozottak a közgyűjteményekhez képest.

A rendszerváltás után, az 1990-es évek elején jött létre egy kiegészítő támogatási forma, a pályázati finanszírozás. Örvedetes előrelépést jelentett az, hogy ezzel a támogatási formával egyre több egyházi könyvtár is élhetett. Tapasztalataink szerint mind az egyházakat érintő pályázati kiírások köre, mind az elérhető összegek nagyságrendje a korábbi években szokásos töredékére csökkent.

A Magyar Köztársaság 2006. évi költségvetéséből az egyházi közgyűjtemények részére 500 millió forintnyi támogatás jutott. Ez az összeg 305 millió forinttal (közel 40 %-kal) kevesebb, mint a 2005. évi. Mivel a 2005-ös támogatási összeg sem fedezte az egyházi gyűjtemények működési kiadásait, ez az intézkedés létében veszélyezteti az érintett intézményeket, és az egyházi gyűjtemények teljes rendszerének működésképtelenné válását eredményezi. A 2006. évi erősen csökkentett költségvetési keret a működés alapvető területeit érinti.

Következmenyei: a szakképzett személyi állomány leépítése, a szolgáltatások körének és szintjének, a hozzáférés idejének csökkentése, az állománygyarapodás leállítás, az évek óta folyó feltáró-feldolgozó, digitalizáló munka leállítás.

Általános sajátosságok, melyek a vizsgált öt könyvtárra is jellemzőek

Az egyházi könyvtárak csaknem fele nyilvános könyvtár, tehát közfeladatokat is vállaló intézmény, de ezek inkább kutatóműhelyekre emlékeztetnek, a szakkönyvtárakra hasonlítanak, nem a közművelődési könyvtárakra. Ha a régi, a könyvtári törvény előtti tipizálást használjuk, nem a nyilvános - nem nyilvános besorolást, akkor teológiai szakkönyvtáraknak mondhatjuk őket.

Az egyházi könyvtárakban dolgozók száma nagyon alacsony, ez komoly gondokat okoz, befolyásolja a könyvtárak működését. Egy-egy könyvtárban átlagosan 5! fő dolgozik. Ezt az átlagot nemcsak a szakirányú végzettségük és nemcsak a könyvtári munkakörben foglalkoztatottak adják, hanem mindenkit, a technikai személyzetet is beleszámoltuk. A könyvtári munkakörben foglalkoztatottak – más nagy országos könyvtárakhoz hasonlóan – nem mindig szakirányú végzettségük, de magasan képzett tudományos munkatársak, és az adott könyvtárban nélkülözhetetlen képzéssel bírnak. A nem szakirányú végzettség nem jelenti azt, hogy csupán teológiai képzésű papokról, szerzetesekről, lelkészekről van szó, ezek száma az összes egyházi könyvtárban csupán 10 körül van, a többiek szakképzett „civil munkaerők”.

Az egyházi könyvtárak nyitva tartása eltérő a közkönyvtáraktól, hétvégén általában nincsenek nyitva, és a heti nyitva tartási idő is rövidebb, mint más könyvtárak esetében.

Ezekben a könyvtárakban kisebb az olvasóforgalom, nem a szokásos értelemben vett olvasók, inkább (tudományos) kutatók a könyvtárhasználók, ők azonban speciális kiszolgálást és szolgáltatásokat kívánnak. Az egyházi könyvtárakat felkereső könyvtárhasználók a közművelődési könyvtárakban a helyismereti gyűjteményben olvasókra-kutatókra emlékeztetnek, és a könyvtáros is hasonló munkát végez, mint egy-egy helyismereti gyűjteményben dolgozó kolléga.

A jellemző szolgáltatási forma a helyben használat. Mivel a kutató olykor egy-egy személyhez vagy témához köthető egész gyűjteményeket, hagyatékot olvas át kutatásai során, a helyben használt dokumentumokat nehéz számszerűsíteni. Egy-egy hagyatékban akár több száz dokumentumot is átnézhet egy-egy kutató.

A könyvtárakban található gyűjtemények is speciálisak, az állomány zöme muzeális dokumentum vagy különleges különgyűjtemény, mely több szempontból is (állomány)védelemre szorul. (Az állományvédelemnek több területe van, magába foglalja a gyűjtemény „szellemi” védelmét (szerzői jogi kérdések), vagyonvédelmét, tűzvédelmet, egyéb fizikai védelmét (digitalizálás, általános és egyedi restaurálás, kötetítés, tékázás stb.).

A hagyományos dokumentumok mellett elektronikus dokumentumokat is gyűjtenek, használatukhoz a megfelelő technikai eszközök is rendelkezésre állnak.

Hiányosság a vakok – siketek és egyéb fogyatékkal élők könyvtárhasználata csak egy-két helyen biztosított. Van, ahol az épület és a könyvtárhelyiségek sem közelíthetők meg, van, ahol a szolgáltatásokat nem tudják igénybe venni és van, ahol a megfelelő dokumentumok hiányoznak.

A fenti általános sajátosságok érvényesek a vizsgált öt könyvtárra is.

Csak a vizsgált öt könyvtárra jellemző adottságok, sajátosságok

A szakfelügyeleti vizsgálat előtt tanulmányozandó dokumentumok közül az 5 könyvtárból: Szervezeti és Működési Szabályzata, Használati Szabályzata, statisztikai jelentőlapjai, éves jelentései, beszámolói minden könyvtárnak, Alapító Okirata, küldetésnyilatkozata 4 könyvtárnak volt. Az adott könyvtár pályázataival kapcsolatos dokumentumait minden intézményben, a munkaterveket 3 könyvtárban tudták áttanulmányozni a szakfelügyelők a vizsgálat előtt. Stratégiai terve egyetlen könyvtárnak sincs, és senki nem készítette el a könyvtár önértékelését sem.

A felsorolásból láthatjuk, hogy „hagyományos” alapdokumentumok mindenhol vannak, de a modern, menedzsment szemlélettel működő, korszerű könyvtárra jellemző dokumentumok a küldetésnyilatkozat kivételével mindenhol hiányoznak. Ennek oka az lehet, hogy az egyházi könyvtárak élén ugyan már szakképzett, civil, de menedzsmentet még nem tanult kollégák állnak. Célszerű lenne valamilyen útmutatást készíteni, továbbképzést tartani ezeknek az alapdokumentumoknak az elkészítésével kapcsolatban.

A vizsgált könyvtárak mindegyike nyilvános könyvtár. A könyvtárak élén általában könyvtárvezető vagy könyvtárigazgató címmel bíró kollégák állnak. Az ötből 2 intézmény levéltárral vagy múzeummal összefonva, 3 más keretek között (monostoron belül, egyházi fenntartással, az oktatási intézményekkel egyenrangúan, az adott egyház országos gyűjteményeként, szervezeti egységeként működik). A vezetőknek intézményvezetői vagy részegység vezetői megbízatása van.

Könyvtári munkakörben dolgozók könyvtárosi végzettség szempontjából: mind az 5 könyvtárban van szakmai végzettségű könyvtáros. Egyetemi végzettségű mind az 5 könyvtárban, főiskolai 4 könyvtárban, középfokú végzettségű kolléga 3 könyvtárban dolgozik. A könyvtári munkakörben dolgozó munkatárs(ak) száma a végzettség és a munkakör betöltéséhez szükséges képzés viszonya szerint: az 5 könyvtárban 6 egyetemi, 9 főiskolai, 5 középfokú végzettségű könyvtáros dolgozik.

3 könyvtárban vesznek részt a könyvtár munkatársai a hétvévenkénti továbbképzésen. Az egyházi könyvtárosok viszonylag alacsony részvételének a kötelező továbbképzéseken két oka van: vagy olyan tudományos fokozattal bírnak, amely mentesíti őket, vagy friss diplomások, így nem kötelező számukra a továbbképzés.

Gazdasági szempontból öt intézmény közül 2 nem önálló, 3 részben önálló. 4 könyvtár részesül az egyházi gyűjteményi támogatásból. A könyvtárak előirányzatok feletti rendelkezési jogosultsága szempontjából általában

részjoggal rendelkezők.

Akadálymentesség szempontjából 3 helyen minden akadálymentes (1. az épületbe való bejutás, 2. a könyvtár megközelítése, és a 3. könyvtárba való bejutás), 2 intézmény esetében semmi nem akadálymentes.

Mind az 5 könyvtár rendelkezik kizárólagosan könyvtári szolgáltatások céljaira szolgáló helyiséggel, és ezek a helyiségek alkalmasak is arra.

A hagyományos dokumentumok mellett minden könyvtár gyűjt elektronikus dokumentumokat. A muzeális jelleg az oka annak, hogy szabadpolcon az állománynak 1-35%-a található csupán, zömében kézikönyvek, segédkönyvek.

A hagyományos könyvtári szolgáltatásokat (kölcsonzés, könyvtárközi kölcsönzés, helyben használat, információs szolgáltatás stb.) minden könyvtárban igénybe vehetik a könyvtárhasználók, de a legtöbb könyvtárban a korszerű szolgáltatásokat is: (információkérés telefonon, e-mailben, Internet használat, keresés adatbázisokban, közhasznú információk, számítógép használata, ODR szolgáltatás stb.).

A korszerű szolgáltatásokhoz korszerű infrastruktúra is szükséges, ez a vizsgált könyvtárakban mindenhol rendelkezésre áll, a könyvtárhasználók számára pedig megfelelő mértékben. Számítógép, szkennel, nyomtató, fénymásoló minden könyvtárban, CD, DVD lejátszó is több helyen van. Ezek az adatok azt mutatják, hogy a könyvtárak a modern kor követelményeinek megfelelően, korszerűen felszereltek. A muzeális anyagot őrző könyvtárakban digitális fényképezőgép is található – ez állományvédelmi szempontból fontos, hiszen a régi anyagot fénymásolni nem szabad. Több könyvtárban található olyan eszközök (kiállítási tárló, mikrofon, erősítő), amelyek segítségével a nagyközönség számára is bemutatható a könyvtárban őrzött muzeális kincs.

Minden könyvtár épít elektronikus katalógust, a vizsgált könyvtárakban integrált rendszereket használnak. Többnyire a következő munkafolyamatokat gépesítették: katalogizálás, olvasói nyilvántartás, kölcsönzés, tájékoztatás.

Tapasztalatok, benyomások, az első kísérleti vizsgálati év után

Korábban utaltunk arra, hogy igen fontos gesztusnak értékeltük, hogy módunkban állt véleményezni a kérdőíveket, melyeket a vizsgálat során használtunk. A könnyebb (ki)értékelhetőség miatt arra törekedtünk, hogy az egyházi könyvtárakban használt kérdőív minél kevésbé térjen el a közművelődési könyvtárakban használt kérdőívektől.

Bármilyen könyvtártípusról beszélünk, a könyvtárnak, mint intézménynek vannak olyan általános jellemzői, amelyek típusától függetlenül minden könyvtárra érvényesek. A szakfelügyeleti vizsgálat során ezeket a jellemzőket mégis sajátos szempontból vizsgáljuk, a közfeladatiság, a közművelődés, a közgyűjteményi jelleg szempontjából. A közfeladat, közművelődés, közgyűjteményi jelleg különböző könyvtár csoportoknál mégis különböző módon valósul meg.

A szakfelügyeleti vizsgálat a közművelődési (községi) könyvtárakban már évek óta, mondhatjuk gyakorlatlan működik. Idén kezdődött el az egyházi és a múzeumi könyvtárak vizsgálata. Feltételezem, hogy e másik sajátos csoport – múzeumi könyvtárak – kísérleti vizsgálatának első tapasztalatai hasonlóak a mieinkhez. A további vizsgálatok előtt érdemes lenne újra áttekinteni a kérdőíveket olyan konzultáció keretében, amelyen az eddig vizsgált könyvtártípusok szakfelügyelői közül vennének részt kollégák.

Az egyházi könyvtárra vonatkozóan: véleményünk szerint az alapvizsgálati kérdőív egyes kérdéscsoportjai kiegészítésével vagy szűkítésével pontosabb, árnyaltabb képet kapnánk könyvtárainkról, ugyanakkor jellemző sajátosságaink is megmutatkoznak a könyvtáros társadalom és szakma számára. Ilyen kérdés pl. a muzeális jelleg, amely az egyházi könyvtárakban fontos jellemző. Az alapkérdőíven szerepelt a muzeális dokumentumokkal kapcsolatos kérdés, melyet a vizsgálat előtt újabb kérdésekkel bővítettünk, de célszerű lenne további kérdéseket is beiktatni. Az ODR-rel kapcsolatos kérdésekre adott válaszok alapján viszont nem alakul ki előnyös vélemény az egyházi könyvtárakról. Már-már a nyilvánosságot kérdőjelezi meg, ha a szabadpolcon található állomány nagyságát önmagában és számszerűen nézzük, pedig az egyházi könyvtárakban a kicsi szabadpolcos állomány oka az, hogy a gyűjtemény nagyobb része muzeális jellegű – a 19. századi és 20. század eleji anyagot is bátran idesorolhatjuk -, mely indokolja a védettebb elhelyezést.

A minőségi vizsgálati kérdőív pontokkal értékeli az egyes könyvtárakat. Ez a megoldás adatszerűbbnek, objektívebbnek tűnhet első látásra, hiszen kiszámolható, számszerű végeredményt (százalék) ad. Ebben az esetben azonban kevésbé jöhetnek elő azok a sajátosságok, melyek nem hibák, hiányosságok, hanem jellegzetességek. A minőségi vizsgálat során pontok veszíthetők pl. azért, ha a könyvtárosok nem viselnek kitűzőt, ha nincs felirat, írásos ismertető a különböző technikai eszközökről és szolgáltatásokról. Több pontszám nyerhető vagy éppen veszíthető pl. az internet oktatásnál, ha egyénileg vagy ha csoportosan oktatják a könyvtárosok, és a használói igények összegyűjtésénél is: dezideráta, előjegyzés, intézményi, tanszéki igények bekérése, kívánságfüzet vagy doboz – mind-mind két-két pontot jelent. Az egyházi könyvtárakban a könyvtárhasználók száma alacsonyabb, mint a közművelődési vagy felsőoktatási könyvtárakban. A kicsi olvasókör lehetőséget ad arra, hogy a könyvtáros személyesebb kapcsolatban legyen a könyvtárhasználókkal, ismerje az olvasókat, szóban segítsen nekik, de pl. csoportos foglalkozásra nincs igény a kis számú könyvtárhasználó miatt.

A szabadpolcon elhelyezett állomány rendezettségére vagy a célbútorokra vonatkozó kérdéssel kapcsolatban: az egyházi könyvtárakban olykor nem a közkönyvtárakban szokásos (szak)rendet használják, de a könyvtáros segítségével az olvasók jól eligazodhatnak a helyi és olykor „muzeális értelemben hagyományos” rend(szer)ben és a könyvtári bútorok és berendezés gyakrabban patinás, hangulatos, mint korszerű célbútor, tehát más mások a viszonyítási pontok.

A legtöbb egyházi könyvtárban, mivel az épület maga műemlék, nagy gondot jelent az akadálymentesítés. A mozgáskorlátozottak számára az esélyteremtés és esélyegyenlőség megteremtése szempontjából jogos elvárás, hogy ezen változtassunk. Ám talán nem olyan súlyos baj, ha egy-egy egyházi könyvtár az egyéb fogyatékkal élők

- vakok, gyengénlátók, siketek - ellátására nem vállalkozik. Különösen nem érezzük ezt olyan egyházi könyvtár esetében súlyosnak, ahol nagyon is jól működő közművelődési könyvtár van a közvetlen közelben. Ezt kérdések formájában is megfogalmazhatjuk: Lenne-e értelme beszerezni nagy költséggel „beszélő számítógépet”? Van-e felmérés arról, hogy hány fogyatékkal élő olvasó keresi fel az egyházi könyvtárakat?

A minőségi vizsgálattal és kérdőívvel kapcsolatban: megoldást jelentene, ha bizonyos kérdéscsoportoknál csökkenteni, máshol növelni lehetne az adható pontokat, ha „a” könyvtárra, mint intézményre általában vonatkozó és megkövetelhető jellemzők adnák a pontozás elvi alapját. Így megvalósulna az egyenlő elbírálás elve a közművelődési könyvtárakkal, és valós, de reális képet kapnánk.

[1] Megjegyzés: A körülbelüli adatot a következő forrásból számoltam ki: 2001-2002 Magyarországi egyházak, felekezetek, vallási közösségek – (Bp.): NKÖM Egyházi Kapcsolatok Titkársága, (2002). Ez a kiadvány az egyes egyházak-felekezetek saját bevallás alapján készült, amelyben ennyi könyvtárat találtam. A hozzávetőleges szám abból is adódik, hogy vannak olyan felekezetek, amelyeknek létezik könyvtára, de mint működő intézmény nincs benne az egyházi könyvtári és általában a könyvtári szakmai köztudatban.)

[2] (Megjegyzés: Az egyházi könyvtáraknak a nyilvános státuszt külön kérniük kellett a nyilvános könyvtárak jegyzékének vezetéséről szóló rendelet megjelenésekor. (64/1999. (IV.28) Korm. Rendelet a nyilvános könyvtárak jegyzékének vezetéséről). Az egyházi oktatási intézmények könyvtárai sem a törvény hatályánál fogva nyilvánosak, hanem a fenntartónak külön kérnie kell a nyilvános státuszt.)

Copyright © 2010-2013 Egyházi Könyvtárak Egyesülése. Minden jog fenntartva! Kapcsolat

Designed by [matr1ca](#).